

Josef Kafka – litograf, fotograf a neznámý hrdina

Ještě 74 let po skončení okupace a po rážce třetí říše objevujeme málo známé nebo prakticky neznámé hrdiny, kteří se nesmířili s nacistickou okupací a zapojili se do odboje, i když tím riskovali vlastní život. K takovým hrdinům patřil i rodák z Michle, nuselský fotograf Josef Kafka. Po článku o Ince Bernáškové, který jsme v Tučňáku publikovali v loňském roce, tak letos přinášíme další silný příběh statečného člověka z dnešní Prahy 4. Josef František Kafka se narodil 16. června 1895. Vyučil se litografem (grafická technika, tzv. kamenotisk), ale zajímalo ho i fotografování. Po vypuknutí 1. světové války narukoval do rakousko-uherské armády a až do konce války působil jako litograf v polském Lublinu. Zde se ve volném čase začal věnovat fotografování a po návratu do Prahy si v Nuslích zřídil fotografický ateliér. Nebylo to úplně snadné, ale podařilo se. Když se trochu vzmohl, hledal zaměstnance. Přihlásila se slečna Helena Budínová. V roce 1925 se Josef a Helena vzali a v roce 1936 se jim narodila dcera Helena. Oba pracovali ve fotografickém ateliéru a několik let snili o zakoupení motocyklu Harley Davidson. Našetřili na model o obsahu 1000 cm se sidecarem, jezdili s ním na výlety do okolí Prahy, ale třeba i na Moravu. Pan Kafka časem přenechal hlavní roli v motoristickém životě své manželce, sám usedal do sidecaru. A z paní Kafkové se stala nejen rodinná řidička, ale i závodnice, která uspěla v nejslavnějším motocyklovém závodě té doby Zbraslav – Jiloviště.

V odboji

Josef Kafka byl společenský člověk. Byl členem Sokola a národně socialistické strany i vlastencem, pro kterého československé občanství nebylo prázdným pojmem. Když byla v roce 1938 vyhlášena mobilizace, bylo mu 43 let. Okamžitě vyjel se svým harleyem a celý den vozil nastupující vojáky do kasáren. Opravdový zlom v jeho životě přišel s okupací a vytvořením Protektorátu Čechy a Morava. Tehdy za Josefem Kafkou přišli členové Obrany národa, potřebovali jeho litografické a fotografické schopnosti a on své zapojení do národního odboje považoval za samozřejmost. Fotoateliér se brzy stal hnízdem protinacistického odporu. Byla v něm radiostanice, na které poslouchali zahraniční vysílání. Rozmnožoval se zde a dále distribuoval časopis V boj, který byl nejvýznamnější ilegální tiskovinou. Plukovník Mašín, jeden ze tří králů, v ateliéru ukrýval zbraň a výbušniny, Josef Kafka pořizoval fotografie odbojářů do jejich ilegálních dokladů, fotografoval různé dokumenty, využil i své litografické dovednosti, když vyrobil razítko s názvem Slovenský štát pro přetisk československých stokrundových bankovek, které potom využívali lidé při útěku z protektorátu přes Slovensko... 13. června 1940 po třetí hodině odpoledne zatkl Josefa Kafku gestapo. Byl vězněn a vyslýchán v Petschkově paláci, na Pankráci,

v Drážďanech a Gollnowě, 21. listopadu 1942 byl v Berlíně odsouzen k trestu smrti. Rozsudek byl vykonán 9. července 1943 ve věznici v Berlíně-Plötzensee.

Dokumenty

Na tomto místě citujeme dva dokumenty, které vypovídají o odbojové činnosti Josefa Kafky. V prvním dokumentu z 8. listopadu 1946 do svědčuje por. Ladislav Vosyka z hlavního štábu Ministerstva národní obrany: „*Kajka Josef fotograf Praha Nusle, byl ilegálně činným od června 1939 až do svého zatčení v r. 1940. Pracoval ve skupině plk. Hájička, v leg. skup. disponenta Švarce, kpt. let Černého a plk. Mašína. Jeho činnost pozůstávala:*
1/ padělal razítka na občanské legitimace pro osoby pronásledované gestapem
2/ padělal podkarpatoruské křestní listy pro odcházející do zahr. armády
3/ spolupracoval na zhotovení štočku „Slovenský štát“ na slov. stokrundy, které dostávali všichni ti, co za hranice přes Slovensko do armády odcházeli.
4/ Ukrýval ve svém ateliéru přechodně plk. Mašíno-vi třaskaviny a sabotážní materiál. Sám jsem osobně několikrát jmenovanému předával a vydával. Zatčen byl ve spojitosti s falšováním štočku na Slov. stokrundách a tak společně s Šmidem knihtiskařem ze Záběhlíc Švarcem leg. úvěr. ústav, řed Šelepa z Rohatce na Moravě, Póhl knihovník Karlovi university aj. společně v Berlíně popraven.“

Na základě toho dokumentu vydalo Ministerstvo národní obrany podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb. následující osvědčení: „*Potvrzuji, že Kajka Josef fotograf, pracoval v ilegálním hnutí od června 1939 až do svého zatčení. Ofotografoval zprávy určené do zahraničí, /kodexi/, padělal razítka na občanské legitimace, spolupracoval na zhotovení štočku, SLOVENSKÝ ŠTÁT, za kteroužto činnost byl zatčen a v Berlíně v r. 1943 popraven.“*
Podepsán Plk. Hájiček, svědek Por. Vosyka Ladislav
 (Oba dokumenty publikujeme v původním znění i s chybami)

Po válce

Když v květnu 1945 skončily druhá světová válka a okupace, chodila Helena, dcera Josefa Kafky, do třetí třídy. Její matka pokračovala v práci ve fotoateliéru. Po převratu v roce 1948 ale komunistický režim živnostníkům vyměřil neúměrně vysoké paušální daně, po jejichž zaplacení by jim nezbylo nic na živobytí, a paní Kafková musela živnost zavřít a ateliér už jen pronajímala jiným fotografům. Další ranou byl pro vdovu po statečném odbojáři příkaz stavbu z požárních důvodů a na své náklady zlikvidovat. Dcera Josefa Kafky Helena Mandelová napsala a v loňském roce vydala o životě svého otce knihu s titulem „Můj táta Josef Kafka – litograf, fotograf, neznámý hrdina a Obrana národa“. Z této pozoruhodné knihy jsme čerpali informace pro tento článek a vy ji nyní můžete vyhrát v naší pravidelné soutěži (více o soutěži je na straně 22). (red)

Dcera Helena se svým milovaným otcem v roce 1939. Foto: archiv HM

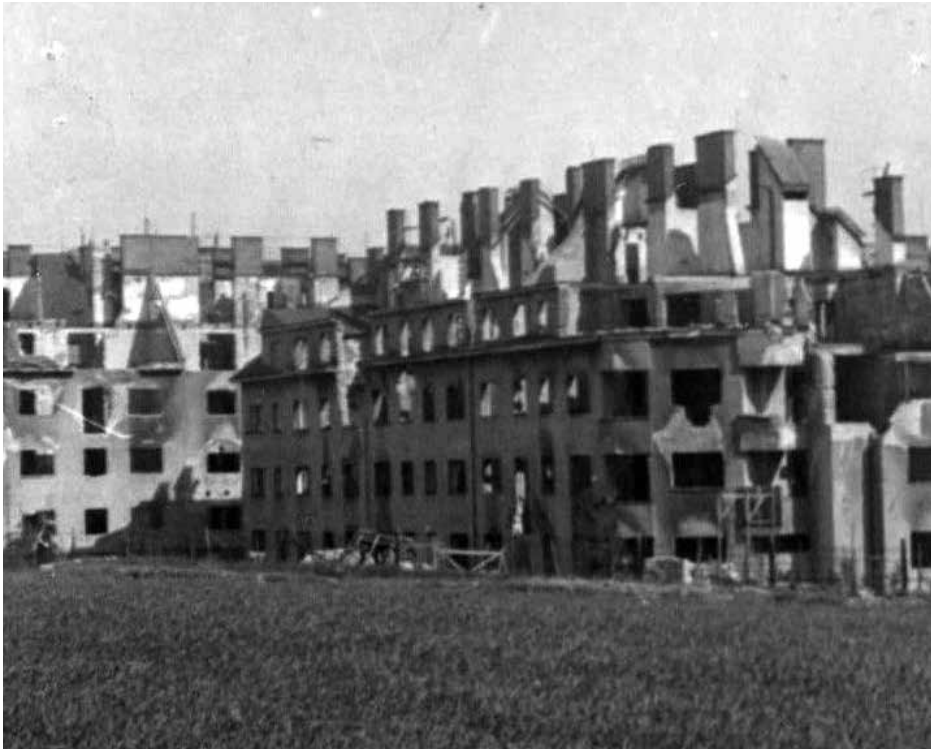
Zamyšlení historika Roberta Kvačka

Bylo mi právě jedenáct let, kdy byl v Berlíně 9. července popraven Josef Kafka. Věděl jsem z novin, rozhlasu a plakátových oznámení, že téměř denně umírají Češi na různých německých popravištích. Netušil jsem, že se jednou s osudy některých blíže seznámím. Hrůzu jsem vnímal, ale ještě nějak nedospěle, klukovsky, skutečné poznání přišlo až po letech. Otvíraly se přede mnou těžké životní příběhy, v nichž se české vlastenectví mísilo s tragickými konci: odvaha čelit zlu byla placena životem. Právě takový je i životní příběh Josefa Kafky. Donedávna jsem o něm nevěděl, byl pro mě objevem – a nebudu v tom sám. Toto zjištění se týká i Kafkovy dcery Heleny Mandelové: znám ji léta, dokonce jsem s ní spolupracoval, neměl jsem ale tušení, z jaké je neobyčejné rodiny, jak vyrůstala, co v dětství a mládí prožívala. Dopisy Josefa Kafky a jeho ženy putující mezi Prahou a německými vězeními dokumentují silné rodinné pouto, které spojilo manžele a působilo i na dcerku. Otce však téměř nepoznala, mohla mu poslat jen několik pozdravů a dlouho doufat, že se s ním shledá.

Dopisy, které tvoří pramenně nejcennější část publikace, jsou zároveň vícestranným svědectvím o údělu odbojářů a jejich rodin. Většinou si neuvědomujeme – protože ani nevíme, jak odbojová činnost zasahovala rodiny jejich aktérů. Nemusely o ní ani vědět, byla někdy znát z chování odbojářů, ze změn, které poznamenávaly rodinnou každodennost. Citelnější starost se ale nedala úplně skrýt. V jiné podobě, ještě hlouběji, se projevovovala, když se odbojář ocitl ve vězení. Jeho myšlenky se až naléhavě upínaly k nejbližším, s nimiž donedávna žil, do obav z jejich těžkých podmínek se mísila potřeba vyjadřovat sílu svého vztahu, lásky, naděje na shledání. Vše nacházíme v Kafkových dopisech, ač jejich obsah a mluvu omezovala německá cenzura. Žena a dcera neměly příliš trpět, na to stále myslel. Situaci jim měly ulehčit i vynálezy, které projektoval za mřížemi. Obdivuhodné, jak ve své situaci se dokázal ještě upnout na objevující tvorbu. Mimořádný talent a nezlomný duch! (Robert Kvaček v předmluvě ke knize Můj táta Josef Kafka – red. zkr.)

Pražské povstání a konec války

Největší celosvětový válečný konflikt, jehož začátek si letos v září připomeneme přesně po 80 letech, se nevyhnul ani současnému území městské části Praha 4. Především jeho vyvrcholení v rámci květnových dnů Pražského povstání přineslo ze strany obyvatel Prahy 4 nesmírné oběti. Padlo asi 800 lidí, což je přibližně třetina počtu všech padlých během povstání. Připomeňme si některé události alespoň prostřednictvím fotografií, které byly součástí dřívějších výstav v naší městské části či jsou v archivu redakce časopisu Tučňák. (md)

Tvrdé boje SS jednotek s pražskými povstanci přinesly také vypálené domy v ulici Družstevní ochoz.

Území Prahy 4 bylo svědkem největšího masakru civilistů během Pražského povstání. Večer 6. května 1945 postříleli esesáci v Úsobské ulici (dnes ulice Obětí 6. května) ve sklepech jednoho domu 35 lidí a na zahradě sousedního 16 osob včetně několikaměsíčních dětí, těhotných žen a starých lidí.

Osvobozování Prahy 4 se zúčastnili i vojáci z armády generála Vlasova, které však po válce čekal vesměs krutý osud.

Přehled pietních aktů

Jako každoročně i letos si v Praze 4 připomeneme ukončení druhé světové války a vzpomeneme na hrdiny i oběti tohoto konfliktu. So 4. 5. 10.00 hod. K Pražskému povstání - Vrchní soud ČR, Věznice Pankrác Čt 9. 5. 12.00 hod. Ke Dni vítězství - Náměstí Generála Kutlvašra Pá 10. 5. 10.00 hod. K uctění obětí 2. světové války - Roztylské náměstí: Národní hřbitov na Spořilově Pá 10. 5. 14.00 hod. U pomníku Zpravodajské brigády - park Jezerka. (red)